

## Okrog Montblanca.

Spisal Janko Mlakar.

(Dalje).

### III.

**P**ot krog Montblanca od Courmayeura do Chamonija je menda ena najlepših tur v Montblanškem pogorju. Vkljub temu jo pa vsaj jaz prištevam najžalostnejšim med žalostnimi, ki sem jih zagrešil v svojem trudapolnem planinskem življenju.

Pri Combalskem jezeru se prične dolgi Allée Blanche, zvan po razgledu na krasne ledenike. Meni je pa ostal v slabem spominu. Po stezi je tekla voda, kakor bi bila struga za vse tiste studence, ki si upajo samo ob deževnem vremenu na dan. Zelene planine pa so bile kakor napojena goba. Tuintam je odgrnila megla toliko svoje zavese, da sem zagledal kako črno steno ali razpoke kakega ledenika, a vse to le za hip. Sicer je bilo pa krog mene in nad menoj vse sivo, in to celo umazano sivo. In tu ti govori Baedeker o krasnih pogledih na »velikanski« ledenik Allée Blanche, na strme vrhe Aig. des Glaciers (3834 *m*), Aig. de Trelatete (3911 *m*), Aig. de Bionnassay (4066 *m*) in druge take aiguille (šivanke) brez ušesa!

Onstran napol podrhtih bajt Chalets de l' Allée Blanche (2205 *m*) pridem do dolgega sneženega plazu, ki sega noter do vrh »Sanjskega sedla« (Col de la Seigne 2512 *m*). Tu stoji odprta kočica, namenjena zlasti tistim, ki jih zaloti slabo vreme. S takimi bajtami so v tem kraju skoraj vsa nižja sedla preskrbljena. A vse skupaj niso nič prida, vsaj one, kar sem jih videl jaz. Povem vam, zakaj!

Kako sem se veselil tiste »odprte kočice gori na Sanjskem sedlu.« Po šesturni nepretrgani hoji v mokrem vremenu bi se mi bil tako lepo prilegel gorak čaj.

»Tam gori v kočico lepo sedeš, zakuriš in si skuhaš toplo pijačo, da se malo pogreješ in privežeš dušo.«

Tako sem si mislil in jo urno mahal po strmem plazu, ker so me gnale in mi segale pod pazduho goreče — želje po odprti koči in po tistem, kar sem nameraval v njej kuhati. A ostalo je pri željah.

Koča je bila nabasana s snegom, da ji je gledal pri oknih in vratih ven. Poleg tega so pa še vetrovi — menda vsi laški in francoski — tako brili, da se niti za kočo nisem mogel utaboriti. Kazalo mi torej ni nič drugega, kakor pustiti želje tu in pobrati jo naprej.

Na sedlu sem prestopil mejo, zapustil laškega kralja ter se podal pod varstvo francoskega petelina. Upal sem, da bo vreme na Francoskem kaj boljše, ko imajo petelina za svojega patrona, a bilo je še slabše.

Poiskal sem si namreč za veliko pečino miren kotiček ter se pripravil, da si skuham »kosilo«. Tu se naenkrat vlije taka ploha, da mi je poplavlila kuhinjo. Od vse kuhe nisem torej imel drugega kakor pomivanje in pospravljanje. Ker sem videl, da mi tudi Francozi ne privoščijo tiste kapljice čaja, optal sem zopet nahrbtnik in se spustil po široki stezi v dolino Val des Glaciers. Ker me je naganjala ploha, sem bil v pičli uri že v prvem selu Les Mottets (1865 *m*).

Ko pa zagledam ta v dolgočasno sivo meglo zaviti kraj in še dolgočasnejši prazni hotel »Fort«, sklenem takoj, da ne ostanem v tem gnezdu. Moj Bog, kaj sem pa hotel tudi celo popoldne tam početi!

Ker je bila ura še le dve proč, bi prišel do večera še prav lahko v hotel a la Balme, od koder je samo še dober skok — kake štiri ure — do železniške postaje Le Fayet—St. Gervais. Na ta način bi bil lahko že drugi dan dopoldne v Chamoniju. Ta moj načrt bi se mi bil prav gotovo posrečil, ako bi ne bilo — bližnjic.

Pri hotelu »Fort« sem se pomudil le toliko, da sem preštudiral tablo, ki je ozaljšana z dvema puščicama in tem-le napisom: Les Chapieux, h 1  $\frac{1}{4}$ ; Col des Fours, Chalet a la Balme, h 5.« Moj rdeči prijatelj Baedeker mi pa pojasni, da je pot čez Col des Fours (Furjasto sedlo) krasna bližnjica, ki je za debelo uro krajša kakor pot čez Les Chapieux.

Jaz, velik prijatelj vseh bližnjic, se ne pomišljam dolgo, marveč jo urno mahnem naravnost po mokri in blatni stezi navzgor proti Furjastemu sedlu. Kakor nalašč je dež nekoliko ponehal, zato se je pa toliko bolj zgostila megla. Skrbela me pa ni prav nič, dasi niso tu pota zaznamenovana in tudi nisem imel zemljevida. Niti na misli mi ni prišlo, da bi mogel zaiti.

Hodil sem že dobro uro, ko se naenkrat izvije iz megle trojica turistov. Bili so oče, mati in hči. Zadnja je bila ravno v tistih letih, ko niso dekleta menda za nič drugega na svetu kakor za naganje, ter mislijo, da morajo imeti povsod prvo besedo. Jaz imam žalostne izkušnje v tej zadevi . . .

»Bonjour«, pozdravim jih vljudno. Odkril se pa nisem; imel sem namreč klofeto v nahrbtniku.

»Bonjour, monsieur«, odzdravijo mi prijazno ter se vstavijo. Preden sta mogla gospod in gospa kaj spregovoriti, se je že vsula ploha francoskih besedi iz zgovornih dekliških ust.

Dasi v francoščini nisem tako trden kakor v laščini, me vendar prijazna gospodična ni spravila v zadrego. Odgovoril sem ji gladko, ne da bi poklical »polyglott« na pomoč: »Je vous prie, mademoiselle, je ne comprends pas francais, s'il vous plait.«

Vljuden Francoz začenja namreč vsak stavek z »je vous prie« in ga konča s »s'il vous plait«.

Ker vidi gospodična, da sem v francoščini »dober«, potiplje me še za nemško žilico in pravi:

»Sprechen Sie vielleicht deutsch.«

»Für die Not«, odvrnem ji jaz. Ker sem zaveden narodnjak, mi nemščina ne teče tako gladko kakor francoščina in laščina. Govorim jo le »za silo« in to sem tudi prostodušno priznal zvedavi Švicarki.

Kakor sem namreč spoznal iz nadaljnjega pogovora, bila je to švicarska rodbina, ki je potovala krog Montblanca v ravno obratni smeri kakor jaz. Prenočili so v la Balme ter prišli z vodnikom čez Col du Bonhomme in Col des Fours. Malo pod zadnjim sedlom so odpustili vodnika ter se napotili sami proti Les Mottes. Svetovali so mi, naj se vrnem raje z njimi nazaj, ker se v megli in slabem vremenu prav lahko zaide. Gospodična me je vrhutega strašila še s snegom. Ker se pa nikdar rad ne vrnem, ako sem že na potu, me niso omajali v mojem sklepu. Poslovili smo se in izginili takoj vsak v svojo meglo.

Kmalu nato pridem do planine Le Tuff. Tu izgubim prvokrat pravo pot. Hodim in hodim krog zaprtih bajt ter iščem prave steze, toda povsod sem videl samo sledove živine in pastirjev. Da je bilo iskanje še prijetneje, začelo je zopet liti in sicer prav izdatno, a tudi vztrajno. Gotovo sem blodil tam okrog dober četrtr ure, ko slednjič zagledam v debelem blatu sled damskega črevlja. Razveselil sem se je tako kakor Indijanec, kadar najde sled svojega smrtnega sovražnika.

Ker je bila steza po planini jako omehčana, so bile damske stopinje tako jasne in pogoste, da sem jih prav brez težave sledil. Polagoma se je tudi megla toliko dvignila, da sem videl nad seboj nekaj črnih razoranih grebenov. Lilo je pa še vedno v enomer in sicer tako krepko, da je po vsaki stezi šumel manjši ali večji potoček. Jaz se pa nisem dosti menil za dež, ker me je plašč dobro varoval; samo v nogah se nisem kaj dobro počutil.

V Courmayeuru so mi namreč črevlje zlikali, mesto namazali z mastjo. Zato mi je prišla vanje voda, da je kar čofotalo. Imel sem občutek, kakor da bi brodil bos po mrzlem potoku. Ker sem bil torej v nogah že itak premočen, sem brez vsake škode kar v črevljih prebredel deroč hudournik. Samo sled sem izgubil za nekaj časa. Našel sem jo zopet še le višje gori v snegu. Bil sem je zelo vesel, ker me je zopet objela gosta megla. Take stopinje so namreč zanesljivejše ko vsaka markacija, kajti minij se v snegu ne drži posebno dobro.

Zato nisem bil prav nič zadovoljen, ko sem moral s plazov na izmita kamenita tla. Tuintam sem sicer še zasledil kako luknjico, ki so jo pustile gorske palice, a kmalu je zmanjkalo še teh. Iskal sem in iskal, toda zaman; nikjer ni bilo ne duha ne sluha o kaki stezi ali stopinji.

Ker sem slutil, kje mora biti greben, mahnem jo kar naravnost navzgor. Tla so postajala vedno bolj strma in moral sem si že pomagati z rokami. Plezanje ni bilo ravno težavno, a zelo nerodno, ker me je oviral dolgi plašč, ki ga pa nisem hotel sleči vsled prehudega dežja. Zato me je stalo precej truda, da sem prilezel na vrh.

Tu okobalim greben, ter čakam, da bi se megla toliko umaknila, da bi vsaj približno videl, kje sem. Pogledam na uro; kazala je pet. Bil sem torej že skoraj dvanajst ur na potu, pa nisem imel še nič drugega v želodcu kakor tisti čaj, ki sem ga bil izpil gori v Cabane du Dom. Ni torej posebno čudno, da sem čutil v svojem notranjem praznoto. Da je bil moj položaj še prijetnejši, začel je briti prav mrzel veter, in že so padale tuintam med dežjem debele snežinke.

»No, ta bo lepa, če me tu gori zamete«, mislil sem si in začel preudarjati, kaj naj storim v tem slučaju.

»Ko bi vsaj vedel, kje sem, na Laškem ali na Francoskem, in kaj je pravzaprav na tej strani grebena. — O ti preklicana megla, toliko imaš prostora na zemlji, nad njo, pod njo in okoli nje, pa moraš sestiti ravno na ta greben, ko je tako ozek, da imam komaj jaz dovolj prostora na njem.«

Pri teh mislih me je pa obšla res nevolja in to po pravici. Le pomislite! Vozil sem se noč in dan, plačal nosača in vodnika, kidal sneg, hodil z ene gore na drugo, in kaj sem imel od tega? Prezebal sem gori na tistem grebenu in se jezil sam nad seboj, da nisem ostal doli v »Fortu«.

Ker me je začelo le preveč zebsti, sklenil sem zlesti s svojega prestola; samo v tem se še nisem mogel sam s seboj zediniti, na katero stran naj jo mahnem. Tu se naenkrat dvigne megla kakor zagrinjalo, in pod seboj zagledam velikanska snežišča, v njihovem ozadju pa zopet vrsto grebenov.

Najprej se ogledam po kakem sedlu. In res zapazim na desni visok s snegom pokrit preval. Izprva sem mislil, da je to Col du Bonhomme ali pa Col des Fours, toda vkljub ostremu daljnogledu nisem videl nobene »odprte kočee«, pač pa se je vila po strmih snežišču proti vrhu vijugasta sled.

Meni pa takrat ni bilo prav nič več ležeče na tistih »Col«-ih, marveč samo na tem, da pridem sploh do kake strehe. Zato sem urno zlezal z grebena na snežišče in jo mahnil proti omenjenemu sedlu. Doli je šlo hitro, gori pa bolj po polževo. Sled je bila jako stara in mestoma komaj vidna. Iz tega sem sklepal, da ta preval ne more biti posebno obiskan.

Razgled z vrha je bil pa takrat, vsaj zame — nad vse krasen. Zakaj v dnu pod seboj sem zagledal zeleno planino in na njej par bajt. Pogled na te kočee me je tako navdušil, da sem jo kar v diru pocedil navzdol. V pičli pol uri sem bil že pri njih. Toda veselil sem se prezgodaj.

Na peščenih, tuintam z borno travo poraščenih tleh so čepele štiri bajte, in sicer vse »odprte«, tri celo malo preveč; kajti neki zlikovec jim ni odnesel le vrat, marveč celo streho. Samo ena je bila za silo pokrita; a vkljub temu je stalo v nji vse polno luž. Takoj na prvi pogled sem se prepričal, da ne morem ostati tu čez noč. Drv ni bilo nikjer nič, na pogradu niti bilke slame; ko bi bil vsaj kak stol, miza ali klop, ali sploh kaj, kar bi se dalo z manjšim trudom porabiti za kurjavo!

Toda vsaj nekoliko sem se moral ogreti in pokrepčati. Urno si skuham čaja in priznati moram, da mi je šel prav zelo v slast. Samo premalo ga je bilo. Nato pa pobašem svojo ropotijo in jo uderem naprej, da me je dež komaj dohajal.

Kmalu pridem do nekoliko širše steze, obenem pa tudi do razpotja. Toliko sem videl, da se pride po obeh potih prav gotovo nekam. Toda, kam? Po kratkem preudarku sem se odločil za desno, in dobro sem jo pogodil. Kajti čez dober četrt ure sem že videl v dolino

Na zeleni planici zagledam malo selo, poleg njega pa več popolnoma enakih hiš v lepih vrstah, kakor bi stali vojaki na paradi. Sedaj sem jo še hitreje pobiral; bil sem namreč radoveden, kam me je usoda zanesla. Imel sem pa samo to željo, da bi ne prišel nazaj na Laško.

No, ta želja se mi je izpolnila. Že se je začelo mračiti, ko pridem do prve hiše in zagledam na nji napis: »Hotel Soleil«.

Torej na Francoskem sem bil, toda kje? No, to sem tudi kmalu izvedel.

»Je vous prie, comment s'appelle ce village?« vprašam sobarico, ki je stala na pragu ter menda gledala, od kod bo prišel kak gost.

»Les Chapieux«, odgovori mi prijazno ter me povabi pod gostoljubno streho male gostilne.

»Les Chapieux«, ponovim nehote za njo, in sicer s tako nevoljo, da se je sobarica začudila, zakaj me je to nedolžno ime spravilo v tako jezo. No, ko bi bila vedela, po kaki bližnjici sem prišel, bi se gotovo ne bila čudila!

Da, bila je zares silno lepa bližnjica, ki me je pripeljala po skoraj šesturni blodnji tja, kamor sem imel po lepem kolo-vozu le dobro uro. Kako in kje sem se napačno zasukal, da sem tako neumno zašel, še danes ne vem. Togotil se pa nisem dolgo; kajti zamudil nisem nič, glavni namen sem pa le dosegel. Zakaj, popoldanske ure so mi bile hitro prešle in izprehodil sem se tudi za silo. To pa je vendar namen planinskih tur!

V hotelu sem bil edini gost in temu primerno dobro postrežen. »Dinner« mi je šel zelo v slast in tudi postelja ni bila slaba. Spal sem namreč tako dobro, da bi se ne bil zbudil, ako bi bila tudi vsa vas smrčala.

(Dalje prihodnjič.)



## Pohorje.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik. (Dalje.)

(S 4 slikami.)

### C. Krajepis.

**K**raje hočem opisati po župnijah, in sicer najprej župnije in kraje ob znožju in na znožju Pohorja, potem župnije in kraje, ki so višje na Pohorju.

a) Obznožne in znožne župnije in kraji.

**Maribor.** Mesto Maribor sicer ne stoji na Pohorskem ozemlju; ker pa je največje mesto na slovenskem Spodnjem Štajerju in ker je prebivalstvo vzhodne in severne strani Pohorja ž njim v tesni prometni in kupčijski zvezi, sem ga vzel med kraje Pohorskega znožja.

Mesto Maribor, ki leži na stočiču Koroške v Južno Železnico, se razprostira na obeh straneh Drave in šteje 28.000 prebivalcev, s predmestji, v katera prehaja neposredno, pa nad 40.000. Večji del je na levi, manjši na desni strani reke; vendar se mesto bujno razvija na vse 4 strani; skoraj bi ga ne spoznal več, kdor ga je videl pred kakim desetletjem. V starem delu (na levem bregu) so nekatere ulice in ceste še ozke in tesne, v vseh novih delih pa široke in zračne in posajene z drevoredi. Največji trgi so: Glavni, Stolni, Tapeinerjev, Sofijin in Wielandov trg.

Črez Dravo peljejo trije mostovi in ena brv. Novi državni most, velikansko zgradbo, so svečanostno otvorili 23. avgusta 1913. Ta most je 20·5 *m* visok in 12 *m* širok, na obeh straneh sta po 2 *m* široka hodnika; na rampah je most na vsako stran za 1·25 *m* širši. Most je arhitektonično okrašen in je stal 2,200.000 K. Nakratna obremenba mosta more znašati 690.000 *kg*, kar odgovarja teži 10.000 ljudi. Ni mu kmalu para v Avstriji. (Glej pod.)

Stari zgodovinski lesen most bo še služil nekaj časa prometu. Ako ga ne bo razdejala človeška roka, bo ga brezdvomno Drava sama, ki skoraj vsako leto privleče mnogo lesa in včasih kar cele mostove po svoji strugi iz Podravske doline, kakor se je zgodilo pred desetimi leti. Takrat se je podrla tudi Mariborska brv. Leseni most je 7 *m* visok, 116·4 *m* dolg ter stoji na 11 stebrih.

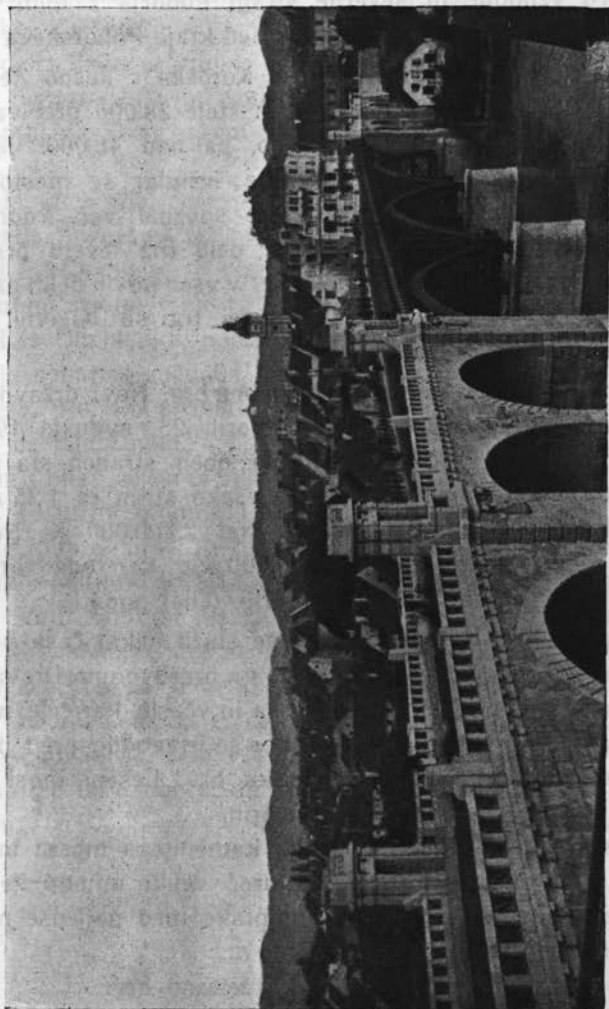
Razen starega lesenega in novega kamenitega mostu imamo v Mariboru še tretji znameniti most, namreč veliki umetni železniški most, ki je iz samega železa ter sodi istotako med najlepše mostove v Avstriji. Dolg je 208 *m*, visok pa 31·6 *m*.

Končno je treba omeniti še široko železno brv.

Severno od mesta je jako obsežno in lepo urejeno mestno izprehajališče, s krasnimi nasadi vseh vrst, z ribnikom in vse polno krilatih pevcev. Tu se vršijo tudi promenadni koncerti.

Najznamenitejša poslopja so: Stari grad, ki pa se nanj, žal, v zgodovinskem in umetniškem oziru premalo gleda, ker je lastnik zasebnik; rotovž ali mestna hiša, stara kresija, stolna cerkev, nova frančiškanska cerkev, cerkev sv. Alojzija, škofija, novo poslopje poli-

tičnih uradov, okrožno sodišče, pošta, hranilnica, Narodni Dom, realka, gimnazij, moško učiteljišče, učiteljišče šolskih sester i. dr. Izmed spomenikov omenjamo: veliki spomenik sredi Glavnega Trga, postavljen



Ob novem mostu v Mariboru.

l. 1682. v zahvalo, da je nehala kuga, Slomšekov spomenik v stolni cerkvi, Tapeinerjev, Tegetthoffov, Jožefa II. in nadvojvode Ivana spomenik.

Maribor, ki ima lastno politično upravo, je sedež: Lavantinskega škofa, c. kr. okrajnega glavarstva, c. kr. okrajnega finančnega ravnateljstva, c. kr. okrajnega in okrajnega sodišča, i. dr.; sedež teh-le učilišč: kn. škof. bogoslovja, c. kr. gimnazije s 4 nemško-slovenskimi



Razór

Planja

Goličica

Debela Peč



Razór iz Trente.

Fotogr. Fr. Pavlin.

paralelkami, c. kr. višje realke, c. kr. moškega učiteljišča, deželnega ženskega učiteljišča, zasebnega učiteljišča šolskih sester, sadjarske in vinarske šole (v obmestju), trgovinske, obrtniške in gospodinske napredovalne šole, 2 meščanskih šol za dečke in za deklice, 4 javnih ljudskih šol za dečke (ona na Stolnem Trgu se je ustanovila pred l. 1273.) in 2 za deklice, ene deške in dveh dekliških vadnic, varovalnice za dečke in več otroških vrtcev.



**Narodni Dom v Mariboru.**

Tukaj je več denarnih zavodov; to so: Mariborska eskomptna banka, podružnica Avstrijske banke, podružnica Štajerske eskomptne banke, mestna hranilnica, (stara slovenska) Posojilnica, Spodnještajerska ljudska posojilnica, Mariborska pomožna posojilnica in še nekaj drugih.

Stara »Posojilnica« je z ogromnimi troški (blizu 385.000 K) postavila leta 1899. krasni Narodni Dom, veličastno stavbo z mogočnim vitkim stolpom, ponosno gledajočo proti Pohorju in čez Dravsko Polje. (Gl. sliko!)

Prej Slovenci v Mariboru niso imeli nobenega svojega mirnega shajališča, dasi je štel sodni okraj po štetju l. 1900 43:804 Slovencev in samo 8473 Nemcev, mesto samo pa 4062 Slovencev. Slovenska društva so bila za silo pod streho v tujih domovih; če si prišel v Maribor, si zastoj iskal slovenske družbe. — Razen gostilniških prostorov se nahaja v Narodnem Domu velika krasna dvorana z obsežno galerijo in s popolnim gledališkim odrom. — Nastanjeni so v njem: Posojilnica,<sup>1</sup> »Slovenska čitalnica« (vobče prva slovenska, ustanovljena l. 1861), Dramatično Društvo,<sup>2</sup> Sokol, (ki goji poleg telovadbe tudi predavanja in izdajo knjig), slovenski muzej (v 2. nadstropju), ljudska knjižnica (nad 2500 knjig). Tudi stavbena zadruga »Dom« ima sedež v njem. Društveno politično in nepolitično življenje je postalo v novejšem času jako živahno. Podrobneje poročilo pa ne spada v okvir tega spisa.

Promet se v novejšem času naglo širi. Trgovina je živahna, zlasti z vinom, sadjem, lesom in perutnino; znamenita je kupčija s svinjetino in zabelom pozimi, ko pripeljejo »špeharji« s Ptujskega Polja po sobotah polne vozove (našteješ jih po 100 in še več) iztrebljenih nerazdelanih svinj, svinjskega mesa, špeha in masti. Kupci prihajajo od daleč, tudi s Tirolskega. Industrija je zelo razvita; osobito se izdelujejo stroji, ključavničarski, sodarski in usnjarski izdelki. Slovenci dobivajo polagoma narodne trgovce in obrtnike, pa mnogo premalo jih je še. Krvavo potrebne pa so v Mariboru slovenske ljudske šole, vsaj ena za dečke in ena za deklice. (Šolske sestre vzdržujejo slovenske razrede za deklice pa dva otroška vrtca.)

Kdaj je mesto Maribor nastalo, nam zgodovina ne ve povedati. Gotovo je le, da je grad Zgornji Maribor (Markburg) na vrhu Pyramide, griča na severni strani mesta, stal prej ko mesto v dolini. Nekateri zgodovinarji mislijo, da se je grad na severno-vzhodni meji takozvane »Spodnje Marke« (zato Markburg) postavil v začetku 10. stoletja za stražo proti Madjarom. Pripovedka pripoveduje, da so mejni grofi Spodnje Marke pogosto bivali v gradu Zgornji Maribor in so si v

<sup>1</sup> »Posojilnica« je velika dobrotnica Slovincem vobče; saj je razdelila v dobrodelne namene do leta 1914. že ogromno vsoto 130.000 K. Dijaška kuhinja dobiva od nje veliko podpore, istotako dijaštvo in mladeniči, ki obiskujejo kmetijske, obrtne in trgovske šole.

<sup>2</sup> »Dramatično Društvo« je uprizorilo v njem od jeseni 1908. dalje v prvih petih letih blizu 80 velikih gledaliških predstav, ki zbujajo pozornost po vsem slovenskem svetu. Dramatično društvo v Mariboru je danes najkrepkejše društvo te vrste na Štajerskem in zalaga odre širom slovenske domovine z repertoarjem in drugimi potrebščinami.

dolini, ne daleč od Drave, baje tam, kjer je sedaj hiša cerkvenika stolne cerkve, postavili lovsko hišo, okoli katere je nastala vas, iz vasi se je razvil trg in iz trga mesto. Prvotno lovsko hišo so pozneje korotanski (koroški) mejni grofi povečali v gradič in so tukaj pomladi in v jeseni večkrat stanovali. Le-ti grofi so povzdignili vas v trg, ga obdali z zidi in stolpi ter dobili za trg naslov in pravice mesta. Mlado mesto je dobilo mnogo predprav (privilegijev), zato se je tudi naglo razvijalo. Ko je Bernard pl. Triksenški iz rodu Sponheimcev, grof »Marke ob Dravi« l. 1148 v križarski vojski umrl, je prešla njegova Marka z mestom Maribor na Otokarja V. Travengavškega. L. 1175. je postal tedanji prior Zajčkega samostana mestni župnik v Mariboru. L. 1348. je mestni pisar Mother ustanovil mestno oskrbovališče za stare onemogle in revne meščane. Kralj Matjaž je oblegal l. 1480. mesto, l. 1532. so ga Turki brez uspeha napadali; l. 1512. je mesto skoraj popolnoma pogorelo, v letih 1546. in 1586. so po dolgih pravdah v Mariboru zadnjikrat več čarovnic javno zažgali, l. 1601. je župnijska cerkev pogorela, l. 1680. je po mestu strašno razsajala kuga (spomenik na Glavnem Trgu!); polovica prebivalcev (483) je pomrla in 38 hiš je stalo praznih; v dobi francoskih vojsk so bili Francozi večkrat v Mariboru; Maribor je bil poprej sedež c. kr. kresije Mariborske,

**Sv. Magdalena**, predmestje Mariborsko na desnem bregu Drave in predmestna župnija (sedaj nadžupnija, poprej podružnica Hoška), obsega razen predmestja še Gornje in Spodno Pobrežje, Tezino, Studence, Kolonijo (naselbino Južne Železnice), Novo Vas in Zgornje Radvanje. Najvažnejša poslopja v tej župniji so: cerkev sv. Magdalene (z l. 1288), cerkev sv. Jožefa (z l. 1684) s samostanom misijonarjev sv. Vincencija in Pavla, občna bolnišnica, moška kaznilnica, velikanska delavnica Južne Železnice, kavalerijska in artilerijska vojašnica, Radvanjski in Bitnavski grad. Magdalenska šola se je ustanovila l. 1793, zdaj je tukaj 5 razredna deška in 4 razredna dekliska šola, poleg še 3 razredna kolonijska šola.

Bitnava, zdaj posest Lavant. knezoškofa, je bila poprej lastnina Herbersteincev. Viljelm baron Herbersteinski je v 16. stoletju v Bitnavskem hrastovju blizu grada postavil luteransko cerkev z župniščem in hišo za cerkvenika in luteransko šolo. Meseca prosinca l. 1600. je dala protireformacijska komisija vsa ta poslopja razstreliti.

**Limbuš** (Lembach), vas, občina in župnija više Maribora, se razteza po Dravski dolini in sega dō vrha Pohorja. V Limbuško župnijo spada 7 občin, oziroma krajev in 2 podružnici, Slovenska Kalvarija

in že opuščena cerkev Sv. Bolfenka na Pohorju, ki se je pozidala l. 1291. Zvonik (glej pod.) še stoji; v njem se je priredilo stanovanje za dr. Reiserjevega logarja, kateri tudi toči tukaj za izletnike vino. Zvonovi Bolfenške cerkve so se pripeljali k Hoški podružnici Sv. Lenarta na Pohorskem znožju nad Hočami. Više Bolfenga na Reškem Vrhju je postavila Mariborska podružnica avstrijskega in nemškega planinskega društva železni razgledni stolp.

Šola v Limbušu, ki se je osnovala l. 1780, je trirazredna; tukaj je tudi slovenska posojilnica.



**Sv. Bolfenk na Pohorju.**

Limbuški grad je bil na griču južno od cerkve in je stal že l. 1257. Prvi posestniki so bili pl. Limbuščani, za njimi plem. Herzenskraft, zdaj ima graščinsko posestvo (grada ni več, pred 80 leti se je še videla razvalina) Šentpavelski samostan.

V Limbuški župniji so slovite Pekerske gorice in vinogradi nekdanjega nadvojvode Ivana, sedaj lastnina njegovega sina grofa Meranskega.

**Ruše**, nekdanj keltska, pozneje rimska naselbina in nato in še zdaj slovenska župnija, se kot takšna razprostira po Dravski dolini in velikem delu severnega Pohorskega pobočja in obsega 4 občine: Ruše, Bistrice, Lobnico in Smolnik.

V Ruše spadajo 3 podružnice, cerkev matere božje v Smolniku, cerkev na pokopališču in kapela v Falskem gradu. Cerkev je dal sezidati z doneski občanov in s prispevkom Šentpavelskega samostana opat tega samostana Neuhauser l. 1387. Najbrž je na tem mestu že

prej stala kapela z l. 904. Ruška cerkev se je večkrat prezidala in razširila. V cerkvi se nahaja svilnata, z zlatom nakičena turška zastava, katero je zastavonoša P. A. pl. Woulfleur pri Zlatokamnu turški vojski vzel in 1. oktobra 1696. Ruški cerkvi daroval. Tukaj je tudi shranjena veriga, katero je nosil W. Serepec v turški sužnosti kot suženj, pa po 7 letni sužnosti dne 23. prosinca 1703. ušel in verigo v zahvalo za rešitev iz sužnosti Materi Božji v Rušah poklonil. Dne 19. grudna l. 1779. je cerkev pogorela; požar je uničil tudi zvone in upepelil župnišče z 19 drugimi poslopji v vasi.



**Falski grad.**

V Ruše že od davnih časov hodijo na božji pot. Dokler so bile Ruše še Limbuška podružnica, so posebni duhovniki-ravnatelji opravljali božjo službo ob romarskih nedeljah in praznikih. Šele l. 1625. so postale Ruše samostalna župnija. Župnik Luka Jamnik (1676—1698) je vpeljal v Rušah ljudske igre, katere so igrali za domačine in romarje igralci v soboto pred Ruško nedeljo (pa tudi ob drugih prilikah) na dvorišču Ruške cerkve. Vsebina iger je bilo življenje izveličarja, Matere Božje, svetnikov in svetnic božjih. Poslušalci so plačevali vstopnino.

V 17. in 18. stoletju je delovala jako zaslužno, a tiho in mirno v Rušah »ruška latinska šola« ali gimnazija, v katero so pošiljali najmenitnejši Štajerski in Avstrijski plemenitniki sploh svoje sinove.

Ob smrti že imenovanega župnika Jamnika l. 1698. je štela ta šola 220 učencev. Ko so pa jezuitje ustanovili po Avstrijskem več latinskih šol in se je otvorila gimnazija v Mariboru l. 1758., je Ruška latinska šola prenehala; dandanes tudi šolskega poslopja ni več. Po brezuspešnem napadanju Maribora dne 16. septembra 1532. je razsajal po Rušah ljuti Turčin in bil pri »Turškem Zidu« nad Rušami premagan in v beg zagnan. L. 1780. so Ruše drugokrat pogorele.

V Rušah je 5 razredna ljudska šola, ustanovljena l. 1758, na kateri zelo vestno deluje jako dobro učiteljstvo. V Rušah so fužine in tovarna za vžigalice; ne daleč od Ruš je bila steklarna, ki se pa je zaradi pomanjkanja drv opustila; tam dobivajo sedaj ogljikovo kislino. Rušani, ki niso le premožni, ampak tudi zavedni Slovenci, živahno kupčujejo z lesom. V Rušah je slovenska posojilnica, kar nam kaže, da so župljani vneti za napredek, in zdaj sedež Podravske podružnice S. P. D., ki ima pri Sv. Arehu svojo Ruško Kočo in vilo »Planinko«.

Ne daleč od Ruš proti zahodu je ob Koroški železnici v romantičnem kraju grad Fala. (Glej podobo.) (Dalje prihodnjič.)



## Po Trenti in Soči.

Dr. H. Tuma.

(Dalje.)



ko torej hočemo iz nabranega gradiva usistemiti sedaj veljavna imena, moramo jih rabiti tako: za 2643 *m* Jalovec, 2483 *m* Vrh Veliki Ozebnik, 2314 *m* Vrh Mali Ozebnik, snežna zagata iz Planice v Trento med Jalovcem in Golico: Rateški Žleb ali Rateški Ozebnik; strmo korito med Velikim Ozebnikom in Jalovcem iz Trente v Koritnico: Loški Žleb; kotlino med Jalovcem in Golico: Trentski Veliki Kot, široko kotlino severno pod Jalovcem: Rateški Veliki Kot, snežni plaz pod Plešivcem v širokem žlebu iz Bavšice v Koritnico: Veliki Ozebnik, tik pod sedlom 2038 *m* in nižje doli: Mali Ozebnik. Poleg tega je ohranjeno ime za 2483 *m* še »Na Produ Špica«.

Tako sem prepričan, da je prvotno ime za »Klamo« v Trenti moralo biti Ozebnik. Poznejši nemški naseljenci v Trenti so prinesli s seboj nemško ime Klamm, kakor so nemški tržani iz Kranjske Gore prinesli pod Mojstrovko ime Šito, t. j. die Schütt, in pod Mojstrovko za zarezo nad izvirom Soče »Šnita« (der Schnitt).

Sosednjo občino Sočo pa smatram za najčistejšo slovensko občino v Julijskih Alpah, kamor je komaj zašlo eno samo tuje, a skoraj udomačeno ime »Bajer«. Občina Soča ni imela nikdar tujih priseljencev, ampak le domače kozarje in ovčarje po visokih svojih solnčnih planinah: »Nad Sočo«, »Za Skalo«, »Črni Vrh«, »Plazje«. Četudi hitro gineva stari pastirski rod v tej občini, bil bi še čas, da bi se ta občina točno predelala.

Tržaški profesor Nicolo Cobol imenuje Trento v svoji knjigi *Alpe Giulie* (1907): »la perla delle Giulie.« Dr. Peters je opozarjal nemške turiste in umetnike že l. 1885 na lepoto naših Alp: »möchte ich die des bayerischen Hochlandes übersatten Landschaftsmaler und ebensogut die dort drängenden Touristen nach Oberkrain schicken, damit sie eine für sie neue Kalkalpenwelt kennen lernen.« Dejansko je Trenta za alpinista pravi biser alpske prirode, izhodišče za vsakovrstne ture od najlažje navadne do najtežje plezalne ture, v vseh svojih variacijah v strmih pečinah, travnatih lovtih (Absturz), sesutinah in snežinah. Zato je težko, Trento turistično predelati v enem samem poletju; s svojimi vrhovi in prehodi bi zahtevala dobra tri poletja ugodnega vremena. Zaradi tega tudi ne morem trditi, da sem pri Trenti turistično vseskozi vse ugotovil.

Trento nam je v prvič opisal prirodoslovec Baltazar Hacquet v svojem delu *Oryctographia Carniolicae* III. del, Lipsko, 1784.

Hacquet poroča tako-le:

»Od tega kraja (Kranjska Gora) sem se obrnil proti poldnevju. Tu sem polezel na Alpski greben čez visoko gorovje Zapotok. Vse je apnenasto brez najmanjših okamenin. Ko sem od tega gorovja odstopil dol v ozko debro k gori Prišenek (t. j. Prisojnik), sem našel v še precej znatni višini izvirek Soče ali Lisonze. Ta izvira iz pečnatega žrela, ki je podoben rovu. Iz tega se žene taka množina vode kvišku, da bi lahko takoj pri izviru gnala pet mlinskih koles. Cela ta gorska pokrajina mora biti, kakor večji del ostalega pogorja, polna poklin, ker prihajajo pritoki od vseh strani. Soča, ki rosi vso Trentsko dolino, dobi močen pritok od poldnevne strani, ki sprejmlje vodo od ledenikov iz gore Trglav. Ta pritok imenujejo tamošnji prebivalci »Sača« (potok Zadnjica), da jo razločujejo od »Soče«, čeravno se oba vodotoka, ko sta tekla eno ali dve uri, združita, da potem obdržita ime Soča ali Lisonzo do Adrijanskega morja. Pred to združitvijo je voda tako mrzla, da v njej ne more živeti nobena riba, četudi so že večkrat poskusili vložiti jih.



»Trentska dolina, ki se pričinja od polnoči sem, se obrne proti jutru in poldnevu ter se izteka po 6 urah dolžine na Bovško polje. Na obe strani je tesna vsled strmih visokih gor, tako da celo leto le malo solnca sije nanjo. Pričetkom te doline, nedaleč od izvira imenovane reke, sem našel fužine, ki pa niso bile več v obratu, ker je imetnik iste tako slabo obratoval, da jih je moral opustiti in ponuditi dvoru na prodaj, kateri je ravnotakrat, ko sem jaz tja prišel, odposlal komisijo izkušenih rudarjev iz Idrije na ogled na licu mesta. Našel sem peči na volka ali na grebe (Wolf- oder Stückofen), brešansko kladivo od 12—15 stotov in ognjišče za vlako (Streckfeuer). Iz vsega tega sem uvidel, da je obdelovanje železa jako mizerno. Poleg teh fužin nisem našel nič zanimivega, kvečjemu malo cerkvice in sto let starega duhovnika, polnega praznoverja, h kateremu so se zatekali praznoverni bolniki — planinci v hlačah in krilih, da so se dali blagosloviti, da bi jim zlomek ne povzročal bolezni. Treba je pripomniti, da trpi tega starega sanjarja Goriški in ne Kranjski škof. Ko sem ga obiskal, bil je starček bolan, tako da sem mogel le malo govoriti z njim, vendar me je vprašal, zakaj sem prišel, morda iskat zdravja. Ker je, kolikor se mi je zdelo, od zarekovanja imel del svojega užitka, ni mogel nanje pozabiti, čeravno je bil sam bolan, ker mu je rudniško podjetje ostajalo dolžno vzdrževanje. Kadar ta starec umrje, res ne vem, kako ga pokopljejo njegovi služabniki; kajti nikjer ni več nego eden ali dva čevlja prsti, in če bi je tudi toliko bilo, jo morajo nalivi v kratkem odplaviti od pečin. Železno rudo jemljejo za fužino iz gor, ki se spuščajo proti dolini z višine treh do štirih ur, od tamkajšnjih jam in rudosledov. Zadnjič obratovani jami sta dve, ena v gori Trenta, imenovana Jožefova Jama, druga, Loretin Stroj (Lorettabau), v višini Srednjice. Prva jama je zalomljena v sivobeli apnenec. Vrsta železne rude, ki se je tod dobivala, je bila nekoliko utrjena železna okra (rudeča prst), ki je pri talitvi jako izdatna. Druga, Loretin Stroj, je v precej strmi gori, tako da se ne more do nje brez derez in še s temi le z nevarnostjo za življenje. Poleg teh glavnih jam se nahajajo na raznih mestih tega kraja več ali manj znatni rudosledi, od katerih se odlikuje oni v gori Belc. Rude dovažajo v dolino za zime, kadar je vse pokrito s snegom. Na brdu gore Prešenek na takozvani Cos ali Conapolica (gotovo pomota, ker je bil rudnik na Veliki Dnini na Mojstrovki in ne na Prisojniku. Opomba pis.) se tudi dobe znamenja nekdanj precej znatnega kopanja, vendar so rude tukaj manj dobre in kremenaste. Četudi sedanje fužine ne gredo in razpadajo, bi se pri dobrem in

pametnem obdelovanju izhajalo z rudništvom; kajti prvič ne manjka vode in tudi ne lesa, čeravno si dovoljujejo najslabše ravnanje z gozdovi. V nižjih krajih gorovja je listnatega drevja, v višjih pa iglovine v izobilju, od tega dobra petina macesnovine. Dokler so fužine delale, so prodajali železo v palicah po 14 soldov funt; kar se ni na mestu prodalo, se je peljalo na Benečansko, v Čedad, glavno mesto Friula. Nisem pa mogel izvedeti, kako drago se je prodajal cent. Prve fužine, o katerih se vé, so bile od grofov bratov Grotti, ki so dobili svoboščino od cesarja Ferdinanda II. Sedanji fužinar je iz Borovlja na Koroškem.

»Odtod sem nadaljeval pot proti večeru. Na gori Berevica sem dobil v poklinah precej čistega apnenca in jedrnato, jašmasto kame-nino (derbes jaspisartiges Gestein). Od te gore sem se obrnil naprej po dolini proti Bovcu k Črnemu Vrhu.«

Tako piše Hacquet o Trenti.

Drugo notico o njej imamo šele iz l. 1842. Botanik dr. Sendtner iz Monakovega je proučeval naše Julijske Alpe, zlezel 25. julija 1842 iz Trente na Razór ter odstopil po Belem Potoku v Zadnjico. L. 1872. so Petersen, Liebeskind in Wester odstopili s Triglava na Zadnjico.

Ustanovitev Kranjske sekcije Nemško - avstrijskega alpskega društva leta 1881 je Trento turistično pravzaprav šele odprla. Tega leta se je zgradila koča v Trentskem Logu: Baumbach-Hütte. Prvo kočo v naših planinah, na mestu, kjer stoji sedaj Marije-Terezije koča pod Triglavom, so zgradili zasebniki - Ljubljanci, na prvem mestu Otmar Bamberg, leta 1871. Lahko smemo to letnico sprejeti kot pričetek turisticke v Triglavski skupini in v Julijskih Alpah sploh. Ljubljanska družba je leta 1880. prodala svojo kočo za K 700 Avstrijsko-nemškemu turistickemu klubu, ki je zgradil staro Marije-Terezije kočo.

Z zgradbo te koče in Baumbach-ove koče se je turistika odprla tudi za Trento. Tok turistov v Trento pa se je znatno povišal šele od leta 1893 naprej, ko je Kranjska sekcija kupila Marije-Terezije kočo nazaj in ko se je ustanovilo Slovensko Planinsko Društvo. Nemiško občinstvo je na Trento najbolj opozoril pesnik Baumbach s svojim »Zlatorogom«. Biser Julijskih Alp, Trenta, ni mogel dobiti lepšega umstvenega spomenika kakor je Baumbachov »Zlatorog«, za nas v prelepem prevodu Funtkovem iz leta 1886.

Dne 8. avg. 1881 je znani Tržaški turist dr. Kugy z vodnikom Andrejem Komacem, p. d. Moča, preplezal Skok in odprl pristop iz Trente naravnost iz Luknje in čez Zelenico na »Za Planjo«, in od

tod po zahodnem grebenu Velikega Triglava na vrh, takozvani »Kugy-Weg«. Meseca julija 1889. je Tržaški turist Albert Bois de Chésne z istim vodnikom preplezal steno pod Komarjem. Istega leta meseca avgusta je bil dr. Jul. Kugy iz Trente na Prisojniku, iz planine Zapotok po severni steni na Grintavcu (2344 *m*) in čez Korita in Mlinarico po zahodni steni na Razórju. Po tej poti je meseca septembra 1888 prišel na Razor poznejši ravnatelj c. kr. poskuševališča v Gorici, A. Bolle, ki je z vrha posnel najlepšo fotografično sliko Triglava. Že leta 1878. septembra je priplezal izmed turistov dr. Blodig prvi iz Trente čez Jezerce od južne strani na Jalovec. 5. julija 1891 je pristopil dr. Julij Kugy iz Škrbine za Gradom na Pelc nad Klonicami ali Pinjo; dne 15. oktobra 1893 pa je preplezal s Pavrom in Moto Plemenice nad Luknjo (2360 *m*). S tem so bili vsi vrhovi Trente pristopni — ter moramo brez ovinka priznati, da so bili nemški turisti, ki so strme, krasne vrhove Trentske zmagali, kakor prej ogromno večino Julijskih vrhov. Pozno so sledili slovenski turisti.

V prvič sem bil v Trenti meseca julija 1886. Prišel sem iz Planice, nameraval čez Vršič, a sem zašel pod rebrom Sovatnice (1782 *m*) v steno Mojstrovke, jo preplezal, odstopil na Staro Planino in v Trento. Živo mi je v spominu pod skalami skrita cerkvice, takrat še z lesenim zvonikom, ko sem prihitel poln mladega veselja po težki turi v zeleno Trentske dolino. Dobil sem v gostoljubnem župnišču prvo krepilo. Takrat sem bil le turist. Veselje do telesnega napora, estetično uživanje lepote pokrajine, etično uživanje polne svobode in gorske samote me je gnalo brez skrbi po vrhovih in dolinah. Tembolj sem čutil vso slast tega uživanja, čim sem bil spoznal vso lepoto prirode in alpinistike med Nemci, za časa svojih študij od 1881 — 1885, ko sem prehodil in preplezal marsikatero dolino in vrh Gornjeavstrijskega, Štajerskega, Solnograškega in Tirolskega. S kako gorko željo sem se vrnil domov, hoteč videti in uživati naše Alpe! Imel sem jih še v živem spominu izza časa dijaških let, za časa bivanja v Blejski okolici. Saj sta bili prvi moji gorski turi, na Stol in v Gorenjo Krmo, leta 1873.

Tako se mi je vtisnila najgloblje v spomin podoba solnčne Zadnje Trente in mile cerkvice sv. Marije v Trenti.

Ko je Slovensko Planinsko Društvo poskrbelo za prenočišče v Logu pri Zorču in Cudru, ko sta se ustanovili Soška podružnica in ona v Kranjski Gori, jeli so prihajati tudi naši izletniki čez Vršič, od Bovca ter turisti z Razorja, Jalovca in Triglava. Sedaj je Trenta precej živahno shajališče turistov, knjiga gostilne pri Zlatorogu sama



kaže jih vsako leto poldrugo sto. Za lepoto in imenitnost Trente seveda vse premalo! Ako bi ta »Alpski biser« bil tam kje gori na Gornjem Avstrijskem ali v Švici, bi dobila vsa pokrajina po navalu turistov drugo lice in drugo življenje. Tako pa je Trenta še vedno zapuščen gorski kot in Trentarji zapuščeni pastirji in drvarji, kakor so bili pred stoletji. Le želja se jim je obudila po boljšem življenju in po svetu; domača tla ne zadoščajo več, da prerede naraščaj, ter stotine Trentarjev se mora izseljevati in si iskati nove eksistence v premogovnikih Renske provincije ali pa v rudnikih Amerike. —

Prvi opisi Trente iz peresa naših turistov in opisovalcev se naslanjajo na podatke nemških turistov. Še leta 1901 navaja prof. zemljepisja Franc Orožen v »Vojvodini Kranjski« »Boljško snežišče pod Triglavom«, t. j. prevod iz nemške iznajdenke turista dr. Kugy-ja »Flitscherschnee«, prav po domače »Za Planjo«.

Prvo turistiško poročilo iz Trente imamo v VII. letniku 1901. Planinskega Vestnika o turi, ki jo je napravil 21. avgusta 1899 Anton Stres iz Zadnjice, čez Skok in Dolič na Triglav. Oktobra meseca 1903 je Trentski vikar Jožef Abram preplezal Komar in prišel na Triglav v petih urah. Sedaj tura iz Trente na Triglav ali že čez Skok ali čez Komar ni nič posebnega in tudi najnovejša tura od Luknje naravnost po robu Plemenic (2360 m), ki jo je nemško alpsko društvo otvorilo meseca septembra 1913, ni nič posebnega. Le ob prav slabem vremenu je tura čez Skok in Komar še danes precej težavna in nevarna.

Nomenklaturu Trente imamo po večjem izza časa dr. Kugy-ja, deloma izpravljeno od Trentarja. Delo Tržaškega profesorja geografa Cobola ne more priti resno v poštev. Po vnanjosti je knjiga precej lična, izdaja s slikami in zemljevidi, po vsebini pa je pod vsako kritiko. Ne glede na to, da je pisatelj vsa slovenska imena prevedel na laško in to često napačno, n. pr. Vogel - Carbone i. t. d., je vse polno stvarnih napak. Vse delo je nekritična kompilacija iz različnih turistiških poročil, pisatelj sam mora biti očitvidno neznamen turist, ki zajemlje iz svojega malo ali skoraj nič. Često navaja imena, da se ne ve, od kod jih je sploh ulovil; tako v Razorjevi skupini Holitza, kar je očitvidno Goličica, poleg tega pa še vrh »Hanzel«; to so menda Kanceljni, za Zapoden rabi na enem mestu Zapotrum itd. Slovenskih poročil neče imeti pred očmi.

Netočen je tudi opis Julijskih Alp Matične izdaje.

(Dalje prihodnjič.)



## Naše slike.

1. **Razór iz Trente.** — Pred seboj imamo slikovit prizor iz poti v Trento. Skoro po ravnem nas vodi pot v bližino šumeče Soče skozi gozdovje; došli smo na prijazno planoto, odkoder se nam odpira pogled v stranski gorski kot »Korito«. Izza sklepa kipi proti nebu siva glava veličastnega Razórja (2601 m), pred njim pa se vrsté ostri razkosani vrhovi Planje (2453 m), Goličice in Debele Peči; tostran se pa nad nami razprostirajo gozdovi pod Prisojnikom. Slika še izpopolnjuje značilno leseno znamenje, ki stoji tam ob potu. Otroci kleče pred njim in opravljajo v veličastni božji naravi svojo molitev.

2. **Prelaz Vršič z jezercem.** — Dospeli smo iz temne Pišnice po krasni gozdni poti na vrh prelaza Vršiča (1611 m). Pot nas vodi skoro po ravnem v usedlino med sivo Mojstrovko in z ruševjem pokritim dolgim grebenom, ki se razteza proti Prisojniku. Še nekaj korakov in odprl se nam bo pogled proti jugu v globoko Trento in dospeli bomo za ovinkom poti do znanega Doma na Vršiču. Dokaj pusta se nam zdi okolica. Okoli nas je po ozki trati razmetano vse polno kamenja; višje gori so plazovi, ki obkrožujejo Mojstrovko. Mično izpremembo pa tvori majhno jezerce (razvajeni dolinci bi je zaničljivo nazvali »mlako«), ki leži prav na vrhu prelaza tik poti; za njim se znižuje svet; kot mejnik prelaza stoji tam strmi južni odrastek Mojstrovke, lepa skalovita piramida »Gemno«. Ta pogled nam podaja naša slika. T.

## Obzor.

**Upravništvo Meščanske Korporacije v Kamniku** nam naznanja sledeče: Na njenih posestvih v Kamniški Bistrici je prosto gibanje turistov iz gozdarskih in lovskih ozirov le na javnih in zaznamovanih potih dovoljeno in je tedaj poljubno šetanje po korporacijskih posestvih v Kamniški Bistrici tudi radi osebne varnosti strogo prepovedano. — Ravno tako se obiskovalci Kamniške Bistrice in Kamniških Planin vnovič opozarjajo, da je trganje in ruvanje planinskih cvetic in rastlin, valjenje kamenja in skalovja v dolino, poškodovanje dreves in gozdnih rastlin, spuščanje psov v te krajine, kakor tudi nepotreben hrup v teh pokrajinah prepovedan. Vsakdo se ima za to postavljenim zaprišeženim korporacijskim organom pokoriti.

**Planinski koledar** izide tudi za leto 1915; a dobe ga samo dosedanji plačniki. Ako ga še kdo želi, naj si ga že sedaj naroči, ker se bode tiskalo samo gotovo število izvodov. Izdajatelj, g. nadučitelj Fr. Kocbek v Gornjem Gradu, prosi, da bi mu kmalu poslali popravke in dostavke.

Planinski koledar je »Časopis turistů« v št. 6 sledeče ocenil: »Kalendař turistský, obsahující vřečky možné pokyny turistům i literaturu. Alpám in věcem alpským věnována zvýšení pozornost. Nelze neuznati, že Slovinci v této příčině nás předčili a že by i nám podobný turistský kalendař výborně slušel.«

**Iдриjska podružnica S. P. D.** praznuje 12. julija t. l. desetletnico svojega obstanka. Ob tej priliki priredi veliko planinsko veselico z raznovrstnim programom v lepi Ljubevški dolini pri članu g. Kajetanu pl. Premersteinu.

**Iz delovanja Idrijske podružnice.** — Idrijska podružnica si je vsled sklepa zadnjega rednega občnega zbora stavila nalogo, da popravi pot k Divjemu Jezeru in okoli njega, jo zavaruje na nevarnih mestih z železno ograjo ter postavi tamkaj nekaj klopi. Tudi hočemo izvesti pot na malo planotico nad Jezerom, jo zavarovati in nanjo postaviti klopi. Pred kratkim je dobila podružnica od c. kr. gozdne direkcije dovoljenje, da sme omenjene naprave izvršiti. Rudniška direkcija pa je c. kr. ministrstvu za javna dela toplo priporočala našo prošnjo, da dobimo potrebni material brezplačno na razpolago. Upamo, da kmalu začnemo z delom.

**Mrutni Vrh (891 m)**, domačinom bolj znan pod imenom Cajnarjev Vrh na gori Sv. Magdalene nad Idrijo, nudi prekrasen razgled na vse strani, posebno pa na Julijske in Kamniške Planine. Grmovje in drevje, ki je razgled nekoliko oviralo, je dala Idrijska podružnica z dovoljenjem posestnikov omenjenega vrha na svoje stroške posekati. Kdor gre na Gore (Sv. Magdaleno), naj ne zamudi prilike stopiti na Cajnarjev Vrh.

Kakor znano, ima Idrijska okolico krasno planinsko floro. Posebno se v tem odlikujejo Jelenk, Divje Jezero, Šlosarjevi Robovi, Ledine. A če bo šlo tako dalje, bomo kmalu postavljali spomenik na onem kraju, kjer je rastle zadnja redka primula. Otroci in tudi odrasli Idrijčani trgajo in rujejo namreč cvetlice v tolikih množinah, da bo v nekaj letih vse uničeno. *Primulae auriculae* n. pr. ne vidiš več drugje kakor v nedostopnih krajih, visoko v skalah. Še težje je dobiti primulo venusto. Cenimo in ne uničujmo lepih planinskih cvetic, ki so že marsikaterga tujca privabile v naše kraje!

Dne 17. maja je napravila naša podružnica izlet čez Zakovk v Brekovce, vračali pa smo se čez Žiri. Udeležencev je bilo žalibog samo 7. **B.**

**Nova planinska koča v Črnem Dolu pod Snežnikom — otvoritev.** — Znamenit napredek S. P. D. pomeni postavitev nove planinske kočice v Črnem Dolu (1000 m). Na dosedaj od gozdnih upravičencev v Ilirski Bistrici kupljena koča je v tako slabem stavbnem stanju, da se mora podreti. Zato je Ilirsko-Bistriška podružnica sklenila postaviti na istem mestu malo, a krasno planinsko kočico po vzorcu neoskrbovanih koč S. P. D. Letos spomladi se je z grajenjem začelo in gradi se tako spešno, da bo koča kmalu dograjena. Stala bo res precej. Obračamo se torej do prijateljev planinstva, da blagovolijo vpslati kakšen znesek v dar. Kdor se otvoritve ne bode mogel udeležiti, proslavi dan otvoritve kočice s tem, da daruje kak znesek za njo.

Slavnostna otvoritev kočice se vrši 5. julija t. l. ob 11. uri dopoldne. To naj blagohotno vzamejo na znanje vsi prijatelji planinstva kakor tudi krajših in lažjih izletov v planine, da si ta dan izbere za polet v Črni Dol.

Legi kočice, ki se bo zvala Vilharjeva Koča, je naravnost krasna. Okoli in okoli jo obkrožujejo visoki borovci in visoke bukve. Leži pa v mali 200 korakov široki in četrtr ure dolgi dolinici, sredi velikanskih gozdov, v znožju Kranjskega Snežnika (1800 m) in Planinca (1492 m), ki sta v botaničnem oziru prištevati med najbolj znamenite rastlinsko-geografske kraje na Kranjskem.

Dohod v Črni Dol je najlepši iz Ilirske Bistrice. Izprva pelje sicer precej strmo, pozneje pa zložno po umetno speljani cesti med gozdovi. Hoja traja tri do tri in pol ure. Razgled je spotoma jako veličasten, posebno na morje pred Reko in Opatijo ter na otoke (Krk itd.)

Tudi iz Št. Petra na Krasu skozi Pivško dolino in Koritnico je lepa pot, od Koritnice naprej med velikanskimi gozdovi vodi tudi lepa vozna cesta navzgor do Črnega Dola. Hoja traja 4—5 ur. Dr. K.

**Za planinski dom vrh Črne Prsti.** — Dne 24. maja se je vršil na Črni Prsti stavbeni ogled in določitev prostora za planinski dom, ki ga je sklenila zgraditi Tržaška podružnica S. P. D.

Že na predvečer omenjenega dne je bila v Podbrdu skupna seja s zastopniki Osrednjega Odbora S. P. D. Ta odbor sta zastopala predsednik g. dr. Fran Tominšek in nadinženir g. Iv. Skaberne iz Ljubljane, Tržaško podružnico pa tajnik Miroslav Pretner, ter odborniki gg. Karol Mahkota, geometer Krsto Pertot, Avgust Waschte, Ivan Tavčar, c. kr. okrajno glavarstvo Ciril Premerl in Soško podružnico g. Viktor Turen. Brzobjavno se je oprostil podpredsednik Tržaške podružnice Jos. Hočevnar, službeno zadržan v Zagrebu.

Navzoče zastopnike je pozdravil tajnik Tržaške podružnice Miroslav Pretner ter poudarjal, da bode šla podružnica z veseljem na delo za uresničenje tega načrta, ko vidi danes v svoji sredi najboljšo pomoč, in to je nad vse marljivi Osrednji Odbor z njega vrlim in požrtvovalnim predsednikom in navzočim vnetim odbornikom, ki nam je pokazal pot, da dosežemo zaželjeni cilj. Nato je prečital odbornik g. Karol Mahkota točke, ki so se imele obravnavati in o kojih je dal nadinženir g. Iv. Skaberne natančna pojasnila in nasvete. Omenjati je, da je vse načrte za to stavbo izdelal g. nadinženir Iv. Skaberne, kojemu bodi že na tem mestu izrečena za njega trud preiskrena zahvala. Razgovor o načrtu stavbe, delu potov itd. so se udeležili vsi odborniki in redko je najti važno sejo, ki bi se zaključila s tako lepim uspehom, v vprav bratskem soglasju.

Sejo je zaključil podružnični tajnik s prisrčno zahvalo vsem navzočnim, ki so pripomogli, da se tako uspešno bližamo zaželenemu cilju.

V imenu Osrednjega Odbora se je zahvalil predsednik g. dr. Fr. Tominšek za ljubeznivi pozdrav, rekoč, da Osrednji Odbor z veseljem zre na marljivo Tržaško podružnico, ki se tako zaveda svojega delovanja. Kar je Triglav in njega Dom Kranjski, to bode gotovo dom na Črni Prsti Primorcem, ki je njih najbližji kraj, a tudi diven po vsej svoji legi.

Po seji se je razvil zabavni del večera, kjer je zadonela tudi vesela pesem, in le prekmalu je pozvala ura planince k počitku za pot drugega dne.

Komaj je napačilo nedeljsko jutro, že je bila planinska četa pripravljena za odhod na Črno Prst. Med potom so se določila in pregledala razna pota, ki bi služila za dovoz gradiva itd. Zato pa je bilo treba večkrat udariti na strma brda in zopet v dolino. A kaj to de! — Saj ni manjkalo tudi zabave. Imeli smo s seboj imenitnega »nosača« iz Podbrda, kateremu so se pod težo zemljemerskih priprav njegova debela očala tako potila, da se nam je kar v listju izgubil; srečno ga je rešila neka druga družba, ko je iskal prave steze na Črno Prst. Trdil je v jednomer, da je bil že 3 krat na vrhu, a izpit je

pokazal, da je poznal Črno Prst le od spodaj. Zato ga je bilo treba potem imeti vedno v evidenci, da ni zopet zabredel med kake skale. Vrh Črne Prsti je došel potem drugi oddelek odbora Tržaške podružnice, ki je došel z nočnim vlakom, in sicer gg. odborniki Ivan Bandel, Janko Malenšek, Nice Stepančič, dalje lepa družba naših vrljih planincev, med temi Vekoslav Knafelc, dr. Miček Čuk, dr. Adolf Odkolek, predsednik Goriške podružnice g. prof. Jakob Zupančič in več posestnikov, na čelu z županom iz Stržišča.

Pri nekem 5 m visokem snežišču je bila kmalu razprostrta planinska kuhinja, da si planinci utešijo žejo in glad. Veselo je bilo gledati ta zanimivi »planinski šotor« naših udeležnikov, ki so s svojimi pripravami kar tekmovali, kdo da skuha in pripravi kaj boljšega.

Za 10. uro je bil določen ogled. Na povabilo Tržaške podružnice se je udeležilo ogleda tudi c. in kr. 3. korno in c. kr. brambeno poveljstvo, ki je poslalo ta dan na Črno Prst svojega zastopnika general.-štabnega majorja L. Reisinger-ja iz Gradca. Ljubeznivi in prijateljski nastop tega zastopnika je napravil na vso družbo najbolj utis. Predvsem je zmeril geometer K. Pertot ves prostor, ki je last Slovenskega Planinskega Društva in ki leži ob robu vrh Črne Prsti. Po pojasnilu snežnih razmer na tem mestu, ki ga je podal član Vekoslav Knafelc, in po daljšem razgovoru, kjer so se vpoštevale in vzele v pretres razne okoliščine, se je določil in zaznamoval prostor za stavbo, kamnolom itd. Sestavil se je tudi zapisnik s posestniki mejaši stavbnega prostora in nato se je zborovanje zaključilo. V veselem razgovoru in ob krasnem razgledu na snežne alpe je ostala družba še več časa skupaj, dokler ni vesela pesem zadnela in naznanila odhod proti Bohinju.

Ker je bila steza, ki vodi proti vrhu od severa, še v ledu, je bilo treba mahiniti kar po strmih snežiščih. Tu je bilo precej veselih in zanimivih prizorov, ker se je sneg močno udiral, a za zabavo je skrbel najbolj zopet naš »nosač«, ki je delal po snegu in skalovju take vratolomne skoke, da ga je bilo treba kar loviti. Trdil je v enomer, da se bode le takrat pobil, če se bodo tudi drugi. Konečno je le srečno dospel na prvo planino. Pri »Orožnovi Koči« se je ustavila vsa družba in si je pregledala notranje in druge dele, ki bi bili porabni pri stavbi planinskega doma na vrhu Črne Prsti.

Po dobri dveurni hoji, deloma po stezah in tudi snežiščih smo dospeli v Bohinj, kjer se je zbral odbor in vsi planinci k sestanku. A zopet je minul čas le prehitro in že se je bilo treba poslavljati, ker je del zastopnikov moral odpotovati.

Stisnili smo si še enkrat roko v slovo v zavesti, da se je izvršilo važno delo, ki bode zopet kazalo čvrst napredek našega dičnega »Slovenskega Planinskega Društva« vrh snežnih slovenskih planin.

M. Pr.





## Društveni vestnik.

**Darila.** — Gospod Bogumil Brinšek, davčni uradnik v Ljubljani, je podaril Osrednjemu društvu 11 krasnih povečanih fotografičnih slik, ki jih je sam izdelal. Slike se bodo nastanile v planinske kočice in dome. Prizrčna hvala! — Osrednjemu Odboru je došel vsled neke sodne poravnave na Brdu prispevek za novo kočico na Nanosu 100 K (poslal g. dr. Jamšek iz Litije), od Slovenskega Naroda 15— K, Mihaliček 5— K, Od Slovenskega Naroda 3— K, občinski svet Ljubljanski 1000— K, deželni odbor 6000— K, Kmetška posojilnica 200— K. Darovalcem prizrčna hvala!

**Hotel Zlatorog ob Bohinjskem Jezeru** je že otvorjen; oskrbnica je Marica Guštin, soproga trgovskega potnika. Hotel je že z vsem potrebnim popolnoma založen. Ker je posebno pripraven za letovišče in ima dovolj sobic za tujce, priporočati je vsem, ki žele prebiti poletje v zdravem gorskem kraju in vendar blizu prometa, da si izberejo za počitnice naš hotel Zlatorog.

Naročila sprejema in pojasnila daje Slovensko Planinsko Društvo ali pa oskrbnica Marica Guštin — hotel Zlatorog ob Bohinjskem Jezeru — pošta Sv. Janez.

Turisti in izletniki bodo našli vsak čas najboljšo postrežbo.

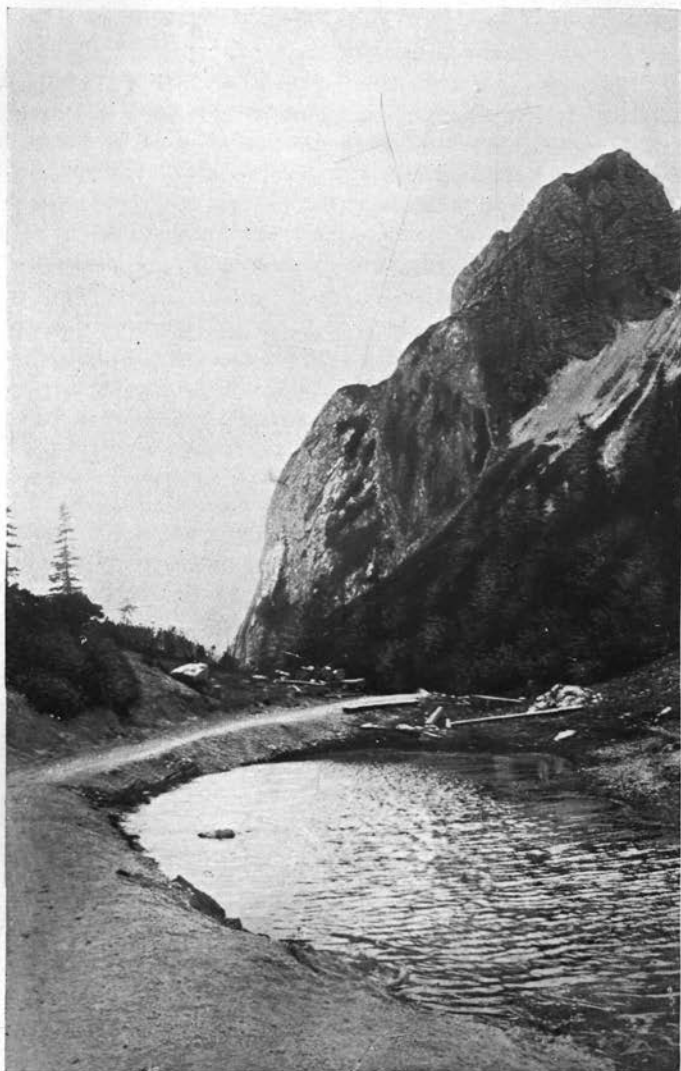
**Otvoritev planinskih zavetišč Osrednjega društva.** — a) Kadilnikova Koča na Golici je že otvorjena ter popolnoma založena s provijantom in okrepcili. Flora je zdaj najbujnejša. Pristop na Golico je čisto lahek (tudi za dame in otroke); od železniške postaje na Jesenicah se pride na vrh zložno v treh in pol do štirih urah. Ker je Kadilnikova Koča čisto na vrhu, se priporoča izletnikom, v kočici prenočiti, da bodo uživali krasni prizor solnčnega vzhoda in jasni jutranji razgled.

Kočica je prav dobro prezimila; odkar je z deščicami obita, ni opažati nobene vlage. Na razpolago sta dve veliki skupni spalnici (moška in damska) ter 5 ločenih, dobro opremljenih sobic z 2—3 posteljami.

Vedno je na razpolago sveže meso in mleko, sploh izborna hrana, najboljša domača pristna vina ter pivo.

b) Koča v Kamniški Bistrici je bila o Binkoštih otvorjena; oskrbnitvo je prevzela zopet Marica Jeraj, ki je znana kot izvrstna hotelska kuharica. Ker je kočica sploh založena z najboljšim provijantom, dobe izletniki tudi letos v Kamniški Bistrici kar najboljšo postrežbo. V Kamniško Bistrico vodi skoro po ravnem dobro nadelana, gladka pešpot večinoma po senčnatem gozdovju — v 2 urah se od Stahovice lahko prispe do kočice. Priporočamo poset Kamniške Bistrice, ker je najlažje pristopna dolinska postojanka in pravo izhodišče za ture v Savinjske Planine.

c) Aljažev Dom v Vratih je že odprt in oskrbovan. Planinci naj ne zamudijo ogledati si Vrata v tem času, ko se opazuje poleg krasote narave tudi grozota njenih močij. V visokem gorovju ob sklepu doline je še mnogo snega; vsled tega se snežni plazovi udirajo preko sten in grme v globočine. Od našega hotela se najlepše opazuje ta boj poletja proti snegu in ledu v gorah.



Fotogr. F. Pavlin.

**Prelaz Vršič z jezercem.**

Nekaj minut nad hotelom je tudi letos prhrumel velikanski plaz izpod Stenarja, ki je notri do potoka Bistrice odložil ogromne množine snega. Vendar pa je Aljažev Dom popolnoma na varnem.

Aljažev Dom je dobro prezimil, se je v nedeljo dne 21. junija odprl prometu in je skrbno in dobro urejen. Oskrbnik je tudi letos g. L. Dobyšek.

d) Triglavski Dom na Kredarici, Vodnikova Koča na Velem Polju, Orožnova Koča na Črni Prsti, Kamniška Koča na Kamniškem Sedlu ter Koča na Veliki Planini nad Kamnikom so se otvorile dne 28. junija, to je v nedeljo pred praznikom sv. Petra in Pavla.

**Prešernova Koča na Stolu**, ki je last Kranjske podružnice, je bila o Binkoštih otvorjena in je vedno oskrbovana. Gostje dobe dobro postrežbo in tudi ugodno prenočišče. Koča stoji na vrhu Malega Stola (na vrh Stola je samo pičle četrte ure) in je torej najprikladnejše in pravzaprav edino zavetišče ob posetu po širnem razgledu znanega Stola.

**Frischaufov Dom** na Okrešlju se odpre 28. junija, Kocbekova Koča pod Ojstrico pa 9. julija.

**Občni zbori.** — 11. *Vipavske podružnice*. Vršil se je dne 24. marca v v prostorih gostilne Antona Hrovatina v Vipavi.

Načelnik, gospod graščak Karol Mayer, pozdravi v iskrenih besedah navzoče zborovalce, konstatuje sklepčnost in odpre občni zbor. V svojem nadaljnjem nagovoru primerja društveni odbor s pridnim gospodarjem, ki napravi koncem leta svojo bilanco o uspehih in neuspehih; zato se zahvaljuje odbornikom, da so v pretekli društveni poslovni dobi storili svojo dolžnost v procvit podružnice, kar priča društveno imetje, nabrano v tako kratki dobi njenega obstoja.

Nato da besedo društvenemu tajniku g. Ivanu Mercina, ki v daljšem poročilu očrta dosedanje društveno delovanje. — Iz tega poročila je posneti da je bilo društveno delovanje v prvi vrsti posvečeno zgradbi »Nanoške kočee«. — V tem znamenju je stalo naše društveno leto in to znamenje bo tudi v bodoče vplivalo na naše društveno življenje. — Koča na Nanosu bi ne bila samo za planince, temveč za celo Notranjsko velevažnega pomena tako v narodnem kakor v tujskoprometnem oziru. V prvem bi se preprečila nakana narodno nam nasprotnih planinskih društev, da bi, raztegnivši svoje delovanje na to naše pogorje, zidali na njem kočee, prišli tako v stalno in ozko stiko z našim ljudstvom in ga v narodnem oziru otujčevali; v drugim pa bo kočea na Nanosu brezdvomno postala tudi nov pridobitveni vir tujkega prometa na Notranjskem.

Sicer bode kočea na Nanosu gostoljubna, na razpolago bo vsemu potujočemu občinstvu brez razlike narodnosti; gospodarji v koči, ki bo obljudila Nanos, naš ponos, moramo biti mi; kajti slovenski oratar je zemlje gospodar, na kateri se dviga Nanos. Pokažimo tedaj več podvzetnosti in požrtvovalnega rodoljubja! Premagati bo treba še razne ovire, zato podružnica ne sme prenehati v svojem živahnem delovanju, nego mora stremiti za tem, da se ta kočea čimpreje dogradi. Le vztrajno naprej, da dokažemo tudi mi trditev o aktivnem delu naše podružnice.

Sredstva, katerih se je posluževal odbor, da se dvigne blagajniško stanje so bila: 1. društveni nabiralniki, 2. prirejanje veselic. Prvo, v vsakem oziru dobro uspelo veselico (koncert) je priredila podružnica dne 28. septembra

1912. v hotelu »Adrija«. Pri koncertu so sodelovale iz prijaznosti v solo-partijah gdč. Pipa dr. Tavčarjeva in Maridl Gatscheva iz Ljubljane in gdč. Irma Buffulinijeva iz Trsta. — Uprizorila se je tudi opereta: »Zarubljeni snubač ali ameriški dvoboj«. — Vsem sodelovalcem se je izrekla posebna zahvala.

Dne 11. januarja preteklega leta se je priredil prvi in 21. februarja t. l. drugi planinski ples, ki sta oba v gmotnem oziru povoljno uspela.

V preteklem polletju je nameravala podružnica prirediti v večjem obsegu planinsko veselico na Razdrtem, kot središču podružničnega okrožja, s sodelovanjem Postojncev in Senožečanov. — V to svrhu se je sklical sestanek na Razdrtem, dne 20. julija 1913, na katerem naj bi se določil program veselice. Žal, da ta namera ni našla pravega zanimanja. — Ker se je bilo tedaj bati neuspeha, je odbor prireditev opustil.

Dne 8. marca preteklega leta je priredila podružnica »skioptični večer«, na katerem sta nam gospoda Zavadir in Grum razkazala in razložila najlepše partije iz Primorja in sosedne Črne Gore. Za užitek, ki sta nam ga nudila, izrekel jima je odbor popolno priznanje in zahvalo.

Skupni izleti se doslej niso prirejali. — Posamezni člani so napravili izborno uspel izlet na Čaven. Tja naj nas v bodoče popeljejo skupni izleti.

Podružnični odbor je imel v pretekli dobi 13 sej, oziroma sestankov, v katerih so se obravnale tekoče zadeve. — Velika važnost se je polagala tudi na markacijo potov, ki jih ima odbor v načrtu, in sicer: 1. Vipava—Sinji Vrh; 2. Podkraj—Vodice—Javornik; 3. Nanos—Sv. Hijeronim; 4. Sv. Hijeronim—Debeli Vrh; 5. Sv. Hijeronim—Sv. Bric—Strane—Šmihel; Predjama; 6. Razdrto—Sv. Mihael; 7. Vipava—Lipe—Sv. Hijeronim; 8. Sv. Hijeronim—Razdrto; 9. Vipava—Erzelj; 10. Štanjel—Branica—Podraga—Št. Vid—Sv. Hijeronim; 11. Britof—Vremščica—Senožeče; 12. Senožeče—Dolenja Vas—Lozice.

Od naštetih potov imajo nekateri staro, oziroma ponavljeno markacijo, ostale pa bo treba nanovo markirati.

Razven teh smo markirali 1. Lipe—Vrlovše (ali Jelovše)—Farmance—Podkraj; 2. Jež (gostilna)—Farmance; 3. Podkraj—Farmance—za »Debelim Hribom« skozi gozd do Ježa (Abram-a)—mimo Strgarja—Sv. Hijeronim.

V bodoče namerava podružnica izdati turisticke karte z markacijami naše podružnice.

Veliko dela in požrtvovalnosti še torej odbora čaka, ako hoče, da se povzdigne podružnica do višine bratskih ji podružnic. Vse polno načrtov bo treba izpolniti. — Čim močnejša bo podružnica, tem lažje bo udeležiti započeto delo. Zato vabi vse ljubitelje narave, da se odzovejo pozivu ter javijo svoj pristop društvu, ki je in hoče ostati nepristransko. Dobrodošel bo vsakdo brez razlike stanu in mišljenja.

Nato poda blagajnik, g. Rado Grum, svoje poročilo, katero izkazuje koncem leta 1913 — 751 kron čiste imovine.

Računske knjige sta pregledala in našla v najlepšem redu g. dr. Pavel Kanc in Anton Skala ml.

Pri slučajnostih je bil govor o bodočem programu podružnice, o zaupnikih in markacijah, pri čemer prosi g. geometer Anton Bojec, da mu odbor vroči gotov znesek v svrhu troškov za markacije.

Ker je bil dnevni red izčrpan, se načelnik zahvali vsem udeležencem za obisk in zanimanje ter zaključi občni zbor.

12. *Savinjske podružnice*. — Njen XXI. občni zbor se je vršil dne 24. maja 1914 v Narodnem Domu v Celju. Načelnik, g. nadučitelj Fran Kocbek, pozdravi navzoče in konstatuje sklepčnost zbora, na kar prevzame predsedstvo g. dr. Josip Serbec in da besedo načelniku, kateri poda sledeče poročilo o delovanju »Savinjske podružnice« v letu 1913.

»Podružnica je l. 1913 štela 186 članov (1 častni član, 24 ustanovnikov in 161 rednih članov). Nanovo je pristopilo 15 članov, izstopilo 9 članov, umrl pa je Božidar Štifter, ruski državni svetnik in profesor v pok., ki je en mesec pred smrtjo postal ustanovni član naše podružnice. Čeprav v tujini (v Kalugi) živeč, ni pozabil svoje prve domovine in se je živo zanimal tudi za slovensko planinstvo, posebno še za Savinjske Alpe. Bil je naš član od l. 1902. Bodi mu lahka bratska ruska zemlja! Njegov spomin bode po sklepu lanskega občnega zbora ohranjen na ta način, da smo malo obednico v Frischaufovem Domu krstili »Štifterjevo sobo«, tam vise razne slike pokojnika in njegove soproge.

Lansko leto je dobila podružnica sledeče podpore: Južnoštajerska hranilnica v Celju 500 K, okrajni zastop Gornjegrajski 100 K, klub naprednih slovenskih akademikov v Celju 30 K, Posojilnica v Celju 50 K in veleposestnik g. Franc Roblek v Žalcu 14 K, skupaj 694 K. Iskrena hvala vsem blagim dobrotnikom podružnice! Žal, da so nekatere posojilnice svoje poprejšnje podpore ustavile.

Dijaških legitimacij se je izdalo 21.

Oglejmo si sedaj delovanje podružnice, ki se razteza na planinske koče, pota in raznoterosti.

Podružnica ima 7 koč. Največ skrbi ima s »Frischaufovim Domom« na Okrešlju, ki ga je oskrboval Fortunat Herle iz Solčave v popolno zadovoljnost. Pomagala mu je Ivanka Pustoslemšek iz Luč. Inventar koče se je zopet pomnožil za razne predmete, ravnotako tudi knjižnica. Vodovod se je kakor vsako leto zopet popravljaj. Tudi nasad planinskih cvetic se je pomnožil; zanj smo nabavili napise na tablicah iz aluminija. Imena je določil g. dr. Vlad. Herle, napise pa preskrbel g. svetnik Blodek, oba v Kranju. Iskrena jima hvala! Pri kočji je postavil oskrbnik več novih klopi na razglednih krajih. Ob potu k razgledu nad kočjo se je napravila lesena ograja, in sicer v varnost mladine, ki prihaja tu sem. Na nevarnost nas je opozoril naš član g. Fr. Roblek in je daroval v ta namen 14 K. Srčna mu hvala! — V spominski knjigi je bilo vpisanih 574 turistov (98 več kakor l. 1912), od katerih je bilo 344 Slovencev, 149 Nemcev, 50 Čehov, 25 Hrvatov, 2 Angleža, 2 Irca, 1 Oger in 1 Srb. Zanimivo je razmerje po planinskih društvih. Članov S. P. D. je bilo 152, D. u. Ö. A. Va. 50, Ö. T. K 3, Hrv. plan. dr. 13, K. Č. T. 5, Kohlrosel 2, Mähr. Alpenverein 1, Alpen-Klub 1 in nečlanov 194. Da lični Dom ugaja obiskovalcem, nam pričajo opazke v spominski knjigi, od katerih naj navedem samo dve. Čeh Jos. Sehnel je zapisal: »Pobyt příjemny, v chatě vzorná čistota, proházky a tury velikopé«. Nemeč Hans Kallina, član Sekt. Austria D. u. Ö. A. Va. na Dunaju pa je zapisal: »Gratuliere dem S. P. D. zu dieser schönen, netten Hütte«. Čeprav je vsak turist gostoljubno sprejet, se je vendar zgodilo, da je nekaj zagrizencev šlo mimo koče ali pa rajši spalo v tisti bližnji kočuri, nego v našem dobrem Domu. No,

vsak po svoje! — Za oskrbovanje provijanta sta mnogo storila gg. Anton in Henrik Herle. Hvala jima! — Načelnik je »Frischaufov Dom« večkrat nadzoroval in ga našel vselej v najlepšem redu.

Kocbekova Koča pod Ojstrico je dobila 5 novih slamnic in razne druge oprave. Kočo je vobčo zadovoljnost oskrbovala Marija Erjavc iz Luč od 15. julija do 15. septembra. — V spominsko knjigo se je vpisalo 153 obiskovalcev, med temi je bilo 99 Slovencev, 39 Nemcev, 11 Čehov in 4 Hrvati. Po društvih je bilo 26 S. P. D., 8 D. u. Ö. A. Va., 8 raznih planinskih društev, 83 pa nečlanov in domačinov.

Gornjegrajsko Kočo na Menini je obiskalo 63 oseb, med temi 15 članov S. P. D., 1 Naturfreunde in 47 nečlanov. V koči se je nadomestil tisti inventar, ki je bil prejšnja leta pokraden. Kočo je večkrat nadzoroval načelnik.

Mozirska Koča je imela 108 obiskovalcev, med temi 84 Slovencev in 24 Nemcev; po članstvu je bilo 12 S. P. D., 5 D. u. Ö. A. Va., 1 Ö. T. K. in 90 nečlanov. Pri tej koči se vidi jasno nezdravo razmerje med člani in nečlani. Čudimo se nečlanom, ki uživajo gostoljubnost in prijetnost naših koč ter vidijo naše delo, ki zahteva velike stroške, a se ne odločijo, da bi postali člani naše podružnice.

Hausenbichlerjervo Kočo na Mrzlici je oskrboval Celjski odsek, za kar sta si posebno zahvalo stekla g. dr. Milko Hrašovec in g. dr. Otokar Baš. Kočo je posetilo 194 oseb, med temi 178 Slovencev in 16 Nemcev.

Koča na Raduhi je vse premalo znana. Dobila je nov štedilnik. Obiskalo jo je samo 6 oseb.

Izvrstno nam služi delavska koča na Okrešlju, katero rabijo naši vodniki, ki so tam po domače sami zase in tudi ne motijo drugih obiskovalcev v Frischaufovem Domu.

Drugo važno delovanje podružnice se razteza na pota.

Kakor vsako leto, so se tudi lani osnažila pota na Ojstrico, na Kamniško Sedlo, skozi Turski Žleb, na Skuto in skozi Iglu.

Popravili so se poti od slapa pod Rinko na Okrešelj, kjer se je nad slapom vložila nova močna macesnova brv, dalje pot v Dolu do Lučke Koče ter poti pri Mozirski Koči. Tudi pešpot od Pake proti Gorenjskemu Vrhu se je popravil, markiral ga je pa g. dr. Otokar Baš, za kar ga toplo zahvaljujemo — Na razpotjih se je postavilo tudi nekaj novih tabel.

Podružnica ima v Gornjem Gradu knjižnico, ki se izpopolnjuje s planinskimi časniki in slikami.

Radi knjižnice je načelnik član Ö. F. K., St. G. V. in D. u. Ö. A. Va. Češka podružnica nam je zopet zastoj pošiljalala svoj lepi »Alpský Věstník«, »Klub českých turistů« v Pragi pa »Časopis turistů«. Hvala jima! — Podružnica je član »Deželne zveze za promet tujcev« v Gradcu z 20 K letno, kar je za nas velikega pomena, ker se »Deželna zveza« intezivno poteguje za vsako potrebno stvar na merodajnih mestih, o čemer podružnico redno obvešča.

Glede občil v Gornjegrajskem okraju se nahajamo še vedno v stari mizeriji. Cesta iz Solčave v Logarsko Dolino se ne more graditi, ker deželni zbor še ni dovolil svojega prispevka. — Brzovav iz Ljubnega v Solčavo je nemogoč, ker vztraja ministrstvo še vedno na garanciji 1100 K za oddane

brzozjavke. Vsekakor je to čudno, če pomislimo, da ima ministrstvo nad 4 milijone za napravo brzozjavov in telefonov na razpolago. Na eni strani želi vlada po ministrstvu za javna dela, naj se promet tujcev povzdigne, drugo ministrstvo pa za tako važne naprave nima denarja, ali morda samo za nas Slovence ne?

Tudi poštna avtomobilna vožnja iz Rečice na Paki v Gornji Grad je -- kakor se sliši — pokopana. V tej zadevi se je mnogo trudil in delal gospod dr. Josip Vrečko (hvala mu!) sporazumno z »Deželno zvezo« in z različnimi, vplivnimi osebami, žalibog da zastonj.

Lani so mislili opustiti postajališče na Paki, ki je za Gornjegrajski okraj zelo važno, ker gredo pešci vsi od tam v Mozirje in ne iz Rečice. Na vloženo prošnjo je dobila podružnica od ravnateljstva državnih železnic v Beljaku z dne 16. maja 1913, št.  $\frac{928/VI}{6}$  odgovor, da se postajališče za sedaj ne opusti.

Za Frischaufov Dom smo dobivali v mesecih juliju, avgustu in septembru »Slovenski Narod« in »Slovenca« zastonj. Hvala upravnistvoma obeh listov!

Za društveni muzej smo dobili razne prispevke. G. Fr. Zagradišnik, p. d. Adam v Gornjem Gradu, je podaril 8 starih knjig, g. A. Čeplak na Križu 2 knjigi, g. I. Logar v Lučah pastirski plašč iz lipovega ličja. Vse dozdaj nabrane stvari nameravamo o priliki poslati kot našo zbirko s pridržanjem lastninske pravice muzeju v Maribor. — G. Ivan Kelc, nadučitelj v Novi Štifti, je podaril 7 letnikov »Plan. Vestnika« in g. Fr. Podbrežnik v Gornjem Gradu 2. Hvala jima!

Kakor smo že lani poročali, je ministrstvo za javna dela dovolilo podružnici 1000 K podpore pod pogojem, da si podružnica omeji ali razdeli delokrog s Celjsko sekcijo D. u. Ö. A. Va. Na poziv c. kr. politične ekspoziture v Mozirju z dne 8. jan. 1913 št. 8649 se je vršil prvi sestanek dne 26. jan. 1913 v Mozirju, katerega sta se udeležila od Celjske sekcije načelnik, g. dr. Kallab in tajnik, g. dr. Skoberne, od naše podružnice načelnik. Pri tem sestanku se je obravnavalo o potih in občnih načelih. Zastopnika Celjske sekcije sta izrecno poudarjala, da hočejo le planinsko delovati ter nimajo nikakih nemškonarodnih teženj, kar hočem posebej pribiti. Drugi sestanek se je na poziv c. kr. politične ekspoziture z dne 29. aprila 1913 št. 2635 vršil dne 7. maja 1913 v Celju; udeležili so se ga poleg g. dra Hohla, političnega komisarja, kot zastopniki Celjske sekcije, še g. dr. Ambroschitsch, g. dr. Riebl in g. Fr. Porsche, od naše podružnice pa načelnik. Po dolgih obravnavah je prišlo do konečnega sporazuma. Poudarjam naj še, da se je naš načelnik poprej osebno informiral o postopanju glede sporazuma z Osrednjim Odborom Slov. Plan. Društva v Ljubljani in dobil potrebna navodila.

In dejstveni uspeh teh trudapoinih pogajanj? Na izvanrednem občnem zboru, ki ga je imela Celjska sekcija D. u. Ö. A. Va. dne 24. maja 1913, so se vse dosežene zedinljive točke z narodnega stališča kot nesporejmljive zavrgle! Tako so našli zedinljivi poskusi kratek konec. To poroča »Deutsche Wacht«, 1913, št. 19.

In v Mitteilungen des D. u. Ö. A. Va. št. 8. se bere »o brezuspešnih pogajanjih nekaterih nemških planinskih podružnic s Slovenskim Planinskim Društvom glede omejitve delokroga.«

Naj še omenim, da je Celjska sekcija s pomočjo Ignaca Fludernika na Ljubnem kupila od Janeza Plesnika v Logarski Dolini pol orala posestva, kjer bo postavila skupno z Mariborsko sekcijo novo nemško planinsko kočo (D. W: jo v 20. številu imenuje »deutsche feste Burg«), za katero je daroval osrednji odbor D. u. Ö. A. Va. 10.000 mark.

Iz teh podatkov spoznamo nepolitično delovanje Celjske sekcije D. u. Ö. A. Va. na naših tleh.

Ker so se pogajanja razbila, bi omenjena ministrska podpora (1000 K) zopet ne bi bila mogla biti izplačana. Zato je podružnica napravila utemeljeno posebno vlogo na okraj. glavarstvo ter po g. državnem poslancu dru. K. Verstovškemu naravnost na ministra za javna dela. Oboje je imelo za posledico, da se je obljubljeni podpora letos resnično izplačala. Za tozadevno posredovanje imata velike zasluge gosp. baron Müller in gosp. dr. K. Verstovšek, za kar ju toplo zahvaljujemo.

Svoje poročilo sklepam z željo, naj bi si Savinjska podružnica S. P. D. kot eminentno kulturno društvo z narodnega in narodnogospodarskega stališča ohranila dosedanje člane in dobrotnike ter v bodoče pridobila še mnogo novih v prosep slovenskega planinstva.

Poročilo se vzame z velikim odobravanjem na znanje.

Na predlog g. dr. Baša izreče občni zbor zahvalo g. dr. M. Hrašovcu za njegovo delovanje, posebno za markacijo potov, ki jo je na Mrzlici, Kozjaku in Gori Oljki dr. Hrašovec sam oskrbel.

Gosp. predsednik Fr. Kocbek poda blagajnikovo poročilo. Dohodkov je imela podružnica K 4163.54, izdatkov pa K 3692.10. Imetje podružnice znaša K 42.350.—, dolgovi K 23.881.—, torej znaša čisto premoženje podružnice K 18.469.—.

Proračun za leto 1914 kaže dohodkov K 5139.—, izdatkov K 6980.—, primanjkljaja torej K 1741.—.

Sklene se, da se poleg Hausenbichlerjeve Koče na Mrzlici postavi kad, v kateri se bo zbirala deževnica; češ, studenec je od koče preveč oddaljen in zato se s težavo skrbi za snago v koči.

Na predlog g. dr. E. Kalana izreče občni zbor g. načelniku najsrčnejšo zahvalo za njegovo neumorno, požrtvovalno in trudapolno delovanje v prosep Savinjske podružnice in slovenskega planinstva, ravnotako g. drju. J. Vrečku, ki je bil 20 let marljiv odbornik podružnice.

Nato se vrše nadomestne volitve v odbor, ker sta iz odbora izstopila gospoda dr. J. Vrečko in dr. Milko Hrašovec. Na njuno mesto se izvolita gg. dr. Ernest Kalan, odvetnik, in dr. Ot. Baš, notarski kandidat, oba v Celju.

Ker se k slučajnostim nihče ne javi k besedi, je s tem dnevni red izčrpan. Potem se je občni zbor zaključil.

Dodatek. — Celjski odsek podružnice je v letu 1913 markiral pota iz Žalca na Mrzlico skozi Griže in z Mrzlice v Št. Pavel pri Preboldu, nadalje iz Pake pri Velenju na Kozjak in odtod v Spodnji Dolič; iz Rečice na Paki na Goro Oljko in odtod na Polzelo in v Šoštanj. — Odsek je priredil v bližnjih hribih 9 izletov, katerih se je udeležilo skupaj 80 oseb, in eno planinsko veselico



na Mrzlici, katere se je udeležilo 60 oseb. — Odsek je dajal turistom navodila in nasvete glede tur po Spodnjem Štajerskem in drugod po slovenskih gorah; zbujal in razširjeval je zanimanje in veselje do turistike, z uspehom, ki je zadovoljiv v takem kraju, kjer so se ljudje do zadnjih let za turistiko kaj malo zanimali.

13. *Goriške podružnice.* — Vršil se je dne 22. decembra 1913 v salonu hotela pri »Zlatem Jelenu«. Pred zborovanjem je naprosil gospod načelnik, profesor Jakob Zupančič gospoda Dr. H. Tuma, znanega ljubitelja hribov da prične s predavanjem, ki ga je predavatelj sam naslovil: »Skozi Trento in Sočo«. Gosp. Dr. Tuma nam je v izbranih besedah podal prav lepo sliko o Trenti in njenih prebivalcih in je žel zato tudi priznanje od strani poslušalcev. Hvala mu!

Po predavanju je pozdravil gosp. načelnik navzoče člane, konstatoval sklepčnost ter prešel takoj k dnevnemu redu.

Tajnik, g. dr. Fr. Rostacher, je prečital najprej zapisnik zadnjega občnega zbora, ki se je enoglasno odobril, in je podal potem kratko sliko o društvenem delovanju leta 1913.

Odbor je imel tekom zadnjega leta 11 sej, v katerih je obravnaval društvene zadeve. Posebno se je trudil, da se je povzdignilo društveno življenje. Število članov je naraslo na 101. Skupnih izletov je napravilo društvo 6, in sicer na Šentviško Goro, v Trušnje, na Hum-Stol, Kanin, Trstelj, Kobarid-Stol-Kobarid; posamezni člani pa so obiskovali posebno Sv. Goro, Kavnico, Čaven, Vršič, Porezen, Črno Prst i. dr.

Vrhu tega se je odbor trudil, da popravi stare markacije in napravi nove. Prenovljena in popravljena je markacija iz Št. Mavra na vrh Sv. Valentina, nanovo markirane pa so poti: Sv. Gora-Deskle, Sv. Katarina-Prevale, Kronberg do studenca pri Komelih in nazaj; na Prevale, Kanal-Vrh-Trušnje-Bale, Plave-Sv. Gora, Solkan-Šmavec, Žaga-Babana Planina do nemške poti (1950 m) na Kaninu, Podmelec-Borovnica-Selo-Kobilina Glava. Naročil in postavil je odbor tudi več novih tablic, in sicer v Solkanu, v Prevalih, v Renčah, v Sipi, Kronbergu in Kanalu.

Iz blagajnikovega (g. Jakob Božič) poročila je posneti sledeče:

Dohodkov je imelo društvo 693 K 98 v, izdatkov pa 348 K 89 v; prebitka je torej 345 K 9 v. Prištevši gotovino iz leta 1912 v znesku 15 K 68 v, dobimo 360 K 77 v, od katerih se je 300 K naložilo. Naloženih ima podružnica sedaj 800 K, v gotovini pa 60 K 77 v.

Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor za prihodnjo triletno dobo sledeči gospodje: načelnikom: Jakob Zupančič, profesor na realki; tajnikom: Avguštin Šabec, šolski voditelj »Malega Doma«, blagajnikom: Josip Božič, poštni uradnik, odbornikom: Dr. Franc Rostacher, gimn. suplent, Ivan Kravos, trgovec in Anton Koritnik, trgovec.

Pri slučajnostih je bil govor o novi karti, ki jo izdeluje g. Knafelc in ki bo letos gotova, o popravi pota na Kanin, o koči na Kanin in Črni Prsti, o dobavi znižanih voznih listkov za člane, o nakupu Trstelja, o prihodnjem planinskem plesu v Gorici, o planinskem koledarju in o nabavi rešilnih priprav in ustanovitvi rešilne postaje v Gorici.

Konečno je dovolil občni zbor 50 K podpore za revne, ljudskošolske otroke v Trenti, nakar se je zahvalil načelnik za obisk in zanimanje ter zaključil zborovanje.

**Novi člani.** — Osrednjega društva: gg. Rapovc Josip, odvetniški kandidat, Južna Rudolf, trg. sotrudnik, ing. Bednár Jan, dež. stavb. komisar, dr. Mrak Anton, Skaberne Minka, učiteljica, Marinko Anton, trg. sotrudnik, Kalan Ivan, Kramarič Ivan. Kres Josip, Sušnik Franc, Urbanc Franc, Valjavec Franc, bogoslovci, vsi v Ljubljani; dr. Gorjanec Davorin, profesor v Rudolfovem; Vrančič Ciril, železnični uradnik v Brežicah; Filipič Alojzij, vikar v Čez Soči; Orel Filip. stud. iur. v Gorici; Vaniček Milan, ravnatelj hrvatske zemaljske banke v Osjeku.

Ajdovske podružnice: gg. Slokar Alojzij, poštni odpravitelj, Lokavec; Štrubelj Filip, gostilničar in trgovec, Šmarje.

Kamniške podružnice: g. Kopecky Fran, farmacevt v Kamniku.

Kranjske podružnice: g. Bradaška Peter, želez. uradnik v Kranju.

Kranjskogorske podružnice: gg. Rabič Ernest, pravnik v Mojstrani; Žerjav Janez, posestnik in gorski vodnik S. P. D. v Kranjski Gori.

Savinjske podružnice: gg. Kunej Anton, knjigovodja Zadruga Zveze, Gruden Mirko, ravnatelj Ljubljanske Kreditne Banke, Založnik Ignac, zasebni uradnik, vsi v Celju; Žolgar Zvonko, bančni uradnik v Osijeku.

Selške podružnice: g. Rant Franc, amer. župnik, začasno v Češnjici.

Trbovlske podružnice: gđč. Scheligo Štefka, učiteljica v Rajhenburgu; Windischer Miška, učiteljica v Trbovljah.

Tržaške podružnice: gg. Dr. Adkolek Adolf, železnični koncipist, Klepac Josip, trgovski uradnik, Kraigher Ivan, pomorski strojnik, Novak Lina, vitez Pogačnik Bogdan, Šušteršič Viljem, c. kr. učitelj, vsi v Trstu; Lušin Dominik, posojilnični uradnik v Kopru.

Vipavske podružnice: g. Kmet Herman, nadučitelj na Colu.

**Vsebina:** Janko Mlakar: Okrog Montblanca. (Str. 137.). — Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 142.). — Dr. H. Tuma: Po Trenti in Soči. (Str. 150.). — Naše slike: Na prilogi: Razór iz Trente, Prelaz Vršič z jezerom, v tekstu: Ob novem mostu v Mariboru (Str. 144), Narodni Dom v Mariboru (Str. 145), Sv. Bolfenk na Pohorju (Str. 148), Falski grad (Str. 149). — **Ozbor:** Upravništvo Meščanske Korporacije v Kamniku, Planinski koledar. (Str. 156.), Idrijska podružnica S. P. D. Iz delovanja Idrijske podružnice, Nova planinska koča v Crnem Dolu pod Snežnikom — otvoritev. (Str. 157.), Za planinski dom na Črni Prsti (Str. 158.). — Društveni vestnik: Darila, Hotel Zlatorog ob Bohinjskem Jezeru, Otvoritev planinskih zavetišč Osrednjega društva. (Str. 160.), Prešernova Koča na Stolu, Friscaufov Dom, Občni zbori: Vipavske podružnice. (Str. 161.), Savinjske podružnice. (Str. 163.), Goriške podružnice (Str. 167.). Novi člani, Od uredništva. (Str. 164.)

Odgovorni urednik **Svitoslav Breskvar** v Ljubljani. — Izdaja in zalaga „Slov. Plan. Društvo“. Tisk J. Blasnika naslednikov v Ljubljani.

## Od uredništva.

Prihodnja številka izide kakor obično (glej 2. stran ovitka) dne 1. oktobra t. l.